

پیشخوان

نظری بر خاطرات و مشاهدات سید مرتضی نبوی

شاهدی بر تحقق وعده‌های حضرت حق!

■ **محمد رضا کائینی**

اثری که هم اینک در معرفی آن سخن می‌رود، خاطرات مهندس سید مرتضی نبوی، مبارز پیش از پیروزی انقلاب اسلامی و نیز کارگزار نظام برآمده از آن است که نشر سوره مهر،

آن را روانه بازار کتاب کرده است. نبوی از کارگزاران صمیمی، خدوم و ساده زیست نظام جمهوری اسلامی است که جمله نزدیکان و معارفان، او را به این صفات شناخته‌اند. او علاوه بر این و در دوران مسئولیت در روزنامه رسالت، بسا نیروهای صاحب قلم در مطبوعات یا نهادهای فرهنگی کشور به انجام فعالیتی مشغولند و خوشبختن را به وی مدیون می‌شمارند. جواد کامور پخشایش تدوینگر این اثر در دیباچه خویش بر این مجموعه، در باب چند و چون فراهم آمدن آن چنین آورده است: «صاحبه چون سید مرتضی نبوی، در فاصله سال‌های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴ ش، توسط دوست و همکارم آقای محمد زین‌العابدینی انجام و به ایگانی تاریخ شفاهی دفتر ادبیات انقلاب اسلامی سپرده شد. در تابستان ۱۳۸۲، طرح تدوین خاطرات سید مرتضی نبوی به من پیشنهاد شد که با استقبال از این موضوع، کار تدوین آن را آغاز کردم. تدوین اولیه در بهمن همان سال به پایان رسید و پیگیر انجام مصاحبه‌های تکمیلی با ایشان شدم، تا اینکه اوایل تابستان ۱۳۸۳، پس از برقراری ارتباطات مکرر، موفق به دیدار با جناب نبوی شدم. او در این مدت، مشغول نگارش پایان‌نامه دوره فوق‌لیسانس علوم سیاسی بود. فاصله طولانی میان زمان وقوع رخدادها با زمان انجام مصاحبه، برای نبوی در

► **مهندس سیدمرتضی نبوی**

بیان جزئیات خاطرات و ذکر اسامی افراد، سخت بر می‌نمود و گاهی نامکنم و حتی حافظه‌اش برای یادآوری برخی زوایای خاطراتش، یاری‌گر نبود اما با بهره‌مندی از منابع گوناگون به نتیجه رسیدیم و اینک حاصل کار پیش‌روی شماست. لازم است از همراهی و همفکری آقایان: محمد زین‌العابدینی، هدایت‌الله پهبودی، سعید فخرزاده، حمید قزوینی، بابک نیک‌طلب (پوراستاد)، رحیم نیکبخت‌سرکوهی، سیدمهدی حسینی، عبدالله مولی، محمدعلی یساقی، علی تکلو و سایر همکاران در فرهنگ ناموران معاصر ایران برای تکمیل این کار قدردانی کنم…».

این اثر در بدایت خویش، مقدمه‌ای به قلم سید مرتضی نبوی نیز دارد که به خط او چاپ شده است. او در این درآمد، خوشبختن را به شرح ذیل معرفی کرده است: «آنچه می‌خوانید، خاطرات کسی است که به فضل خدا، در جوانی با قرآن آشنا شده و پیام‌ها را با باور کرده است. آنچه می‌خوانید خاطرات کسی است که استبداد و وابستگی رژیم پهلوی و هم آزادی و استقلال جمهوری اسلامی را با تمام وجود لمس کرده است. آنچه می‌خوانید خاطرات کسی است که استبداد و وابستگی رژیم پهلوی و پیروزی انقلاب اسلامی را به چشم خود دیده است. آنچه می‌خوانید خاطرات کسی است که در زمان شاه، زندانی، شکنجه و محروم از حقوق اجتماعی شده و در جمهوری اسلامی به عنوان: وزیر، نماینده مجلس شورای اسلامی و عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام در خدمت ملت شریف ایران قرار گرفته است. آنچه می‌خوانید، خاطرات کسی است که تحقق بسیاری از وعده‌های خدا در قرآن کریم را به چشم دیده است. آنچه می‌خوانید خاطرات کسی است که برای او در زندگی ثابت شده است که هیچ چیز مانع عطای خدا و همچنین دافع قضای او نیست. و آنچه می‌خوانید، خاطرات کسی است که به‌خوبی آموخته است اگر به قرآن و عترت تمسک جوید، خدا از او دستگیری می‌کند…».

■ **احمد رضا صدری**

روزهایی که بر ما می‌گذرد، تداعی‌گر دومین سالروز رحلت اندیشمند پر تکاپو، زنده‌یاد آیت‌الله سید هادی خسروشاهی است. او طی دهه‌های متعددی و در گستره جهان اسلام، به بیدارگری پرداخت و در این عرصه، آکاری جاودان بر جای نهاد. از این روی و در مقال بی‌آمده، دیدگاه‌های برخی فعالان فرهنگی و سیاسی امت اسلامی، درباره او بازخوانی تحلیلی شده‌اند. مستندات این نوشتار، بر تازنمای پژوهشکده تاریخ معاصر ایران آمده است. امید آنکه تاریخ پژوهان معاصر و عموم علاقه‌مندان را مفید و مقبول آید.

■ ■ ■

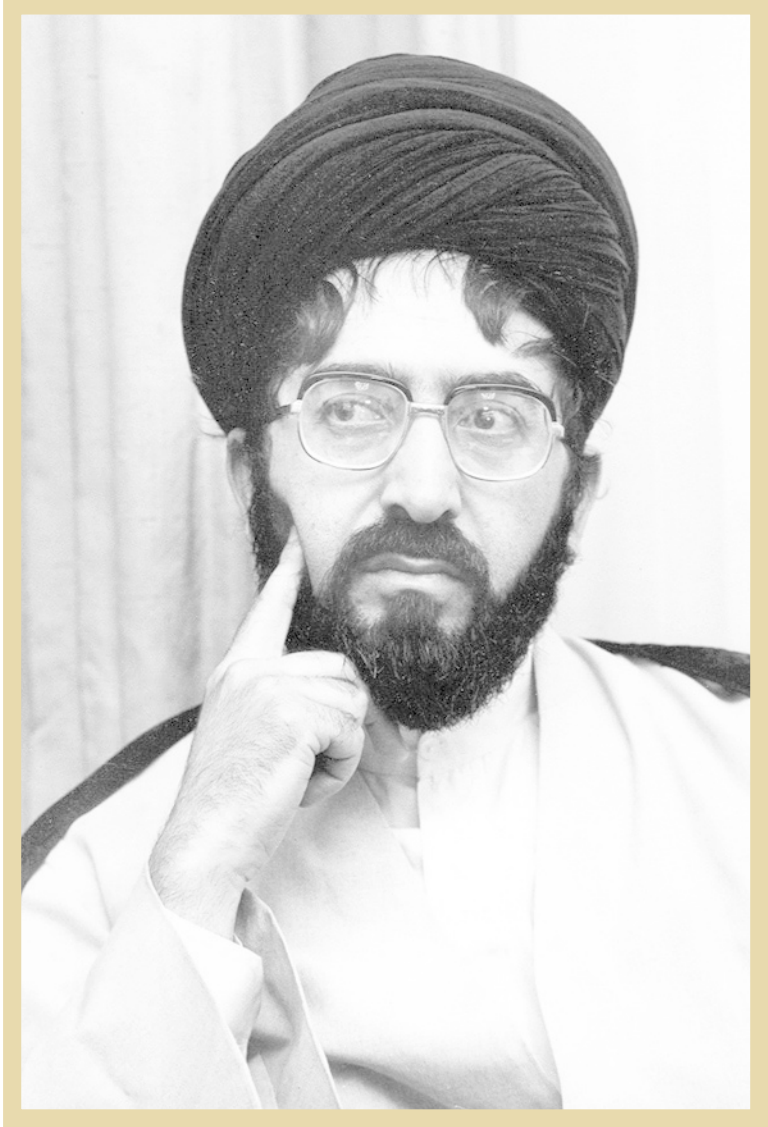
■ **شاگردی در محضر امام خمینی، سنگ بنای شخصیت او را نهاد!**

کمال هلساوی از چهره‌های شاخص جریان اخوان المسلمین، در کشور مصر به‌شمار می‌رود. اوایل به این گرایش، با زنده‌یاد آیت‌الله سید هادی خسروشاهی آشنا شد و از او شناختی جامع یافت. هلساوی پس از رحلت استاد و در یادداشتی، به زوایای متبوع از شخصیت آن بزرگ اشارت برده است:

«این مرد بزرگ در آغاز زندگی علمی خود در محضر پدران مرحوم آیت‌الله سیدمرتضی خسروشاهی (ره) – که از صالحان به‌شمار می‌آمدند – رشد یافته و شاگردی کرده است. در این بیت صالح و شایسته، پدر عالم و با شرافتی وجود داشت که به امور خانواده اهتمام فراوان داشته و آنها را با اسلام آشنا کرده و در راه استوار قرارشان داده بود. این پدر بزرگوار، به نیکویی فرزندانشارا تربیت کرده بود. از جمله مهم‌ترین استادان ایشان، امام خمینی(ره) و علامه طباطبایی(ره) بودند. واقعا ما درباره شاگردان امامان (علیهم‌السلام) و امام خمینی(ره) چه می‌دانیم؟! بزرگانی که در محضر حضرت امام درس خوانده‌اند، از ایشان علاوه بر علوم اسلامی، زهد، سادگی،

«

لیث کبه: «موضوعی که در ارتباط باهم با مرحوم خسروشاهی بسیار جالب و تعجب‌آور می‌نمود، افق‌باز فکری ایشان، پذیرش چندگانگی و اختلاف نظرات و اندیشه‌ها، درک تنوع فکری موجود در منطقه غرب آسیا و اهتمام شدید ایشان به حفظ و رعایت مصلحت بالاتر برای کلیت جامعه اسلامی بود. ویژگی متمایز سخنرانی‌ها و نیز مصاحبه‌ها و مقالات او، صراحت، اشتیاق فراوان به تشریح کارها و تبیین واقعیت رویدادهای ایران کنونی برخورد منطقلانه یا توهین به کسی نبود…»

دهه ۶۰ زنده‌یاد آیت‌الله سیدهادی خسروشاهی

د

سید محمدصادق الحسینی: «استاد خسروشاهی چنان لیاقت و شجاعتی داشت که شخصا خدمت امام خمینی برود و از ایشان بخواهد بهای هوایمهای اسقاطی جنگی را برای ایشان داد که چگونه توانست حضرت امام را در مورد رساله‌ای را با همین سرمایه اندک آغاز کرد و پایگامی جهانی حامی نظام تجاوزگر صدام تأسیس نمود. اینگونه بود که مجله العالم به‌وجود آمد و سال‌ها در لندن منتشر شد و راه خود را در میانه طوفان رساله‌ای دشمنان اسلام، برای همه جنبش‌های انقلابی ایرانی و حتی عربی و فلسطینی کشود. این نشریه با صدای رسا و بلند، حق را ضد تبلیغات رسانه‌های نفتی و دلار شیخ‌نشینان حاشیه خلیج فارس و امپریالیسم بین‌المللی فریاد کشید! این نشریه، به‌یک‌تک با سه دشمن، یعنی امپریالیسم، صهیونیسم و ارتجاع عربی، به مقابله و رویارویی برخاسته بود! اینگونه بود که ما توانست حضرت امام را در مورد ضرورت انجام تبلیغات رسانه‌ای در خارج از کشور قانع کند! مرحوم خسروشاهی فعالیت خود در دنیای رسانه را با همین سرمایه اندک آغاز کرد و پایگامی جهانی حامی نظام صدام را تأسیس نمود…»

منظر خود قرار دهد. حرکت در بستر جامعه از او مطالبه اجتهادی شخصی، خاص و استثنایی داشت که باعث می‌شد با نشاط و سرزندگی ویژه‌ای در عرصه رسانه و سیاست، ظهور و بروز داشته باشد. آن مرحوم به پشتوانه انگیزه شخصی و بزرگوارانه خود به همراه تیم کاری خوب و خوش‌باطنش وارد این عرصه شده و تجربه ساخت افکار عمومی، با رسانه‌ای مستقل، آزاد، هدفمند و مدافع حق را محقق کرد. این تجربه چاپ مجله‌العالم، با همراهی جمعی از همکاران ودوستانش بود. ایشان چنان لیاقت، جسارت و شجاعتی داشت که شخصا خدمت حضرت امام خمینی(ره) برود و از ایشان بخواهد بهای هوایمهای اسقاطی جنگی را برای این کار به او بدهد! ایشان در دیداری مفصل به ما توضیح داد که چگونه توانست حضرت امام را در مورد ضرورت انجام تبلیغات رسانه‌ای در خارج از کشور قانع کند! مرحوم خسروشاهی فعالیت خود در دنیای رسانه را با همین سرمایه اندک آغاز کرد و پایگامی جهانی حامی نظام تجاوزگر صدام تأسیس نمود. اینگونه بود که مجله العالم به‌وجود آمد و سال‌ها در لندن منتشر شد و راه خود را در میانه طوفان رساله‌ای دشمنان اسلام، برای همه جنبش‌های انقلابی ایرانی و حتی عربی و فلسطینی کشود. این نشریه با صدای رسا و بلند، حق را ضد تبلیغات رسانه‌های نفتی و دلار شیخ‌نشینان حاشیه خلیج فارس و امپریالیسم بین‌المللی فریاد کشید! این نشریه، به‌یک‌تک با سه دشمن، یعنی امپریالیسم، صهیونیسم و ارتجاع عربی، به مقابله و رویارویی برخاسته بود! اینگونه بود که ما توانست حضرت امام را در مورد ضرورت انجام تبلیغات رسانه‌ای در خارج از کشور قانع کند! مرحوم خسروشاهی فعالیت خود در دنیای رسانه را با همین سرمایه اندک آغاز کرد و پایگامی جهانی حامی نظام صدام را تأسیس نمود…»

■ **از مخلص‌ترین مردان جنبش اسلامی، نه فقط در میان ایرانی‌ها، بلکه در کل دنیا!**
باقر صالحی نویسنده لبنانی است که با فراز و نشیب‌های تلاش گسترده زنده‌یاد خسروشاهی در جهان اسلام و نیز آثار منتشره از سوی ایشان آشنایی داشت. وی در نخستین سالروز رحلت آن روحانی دانشور، تلاش کرد تا به بخش‌هایی از کارنامه علمی و عملی وی، اشاره کند. صالحی در این باره آورده است:

«در سال گذشته در چنین روزهایی، رسانه‌های ایران از وفات دیپلمات ایرانی، مرحوم سیدهادی خسروشاهی خبر دادند. آن مرحوم، علاوه بر مسئولیت‌های دیپلماتیک، روحانی و پژوهشگر اسلامی برجسته‌ای بود. این دانشمند مذهبی و سیاستمدار پیشکسوت ایرانی در سال ۱۹۳۸م، در شهر تبریز در استان آذربایجان شرقی به دنیا آمد. وی در محضر پدر خویش مرحوم سیدمرتضی خسروشاهی از روحانیان دانشمند تبریز تلمذ کرده بود. سیدهادی از مبارزان باحکومت شاهنشاهی محمدرضا پهلوی، شاه مخلوع ایران بود. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به‌عنوان سفیر این کشور در واتیکان ایتالیا منصوب شد. او در ۴م، ۲۰۰۴م، فرهنگ اسلامی اروپا را تأسیس کرد. سید به مدت پنج سال، سفیر ایران در کشور واتیکان و سپس رئیس دفتر حافظ منافع ایران در مصر، از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۶م، پس از بازگشت به ایران، به‌عنوان مشاور دکت علی‌اکبر ولایتی وزیر امور خارجه وقت، انتخاب و پس از مدتی مشاور و استاد در دانشکده حقوق دانشگاه تهران شد. مرحوم خسروشاهی در بسیاری از کنفرانس‌های اسلامی –بین‌المللی پیش از انقلاب اسلامی و پس از آن، با کمک‌کنفرانس‌های خرازه‌های جهان اسلام، اسلامی در قاهره شرکت کرد. ایشان عضو مجمع بین‌المللی تقریب مذاهب اسلامی و مؤسس گروه دوستی ایران و مصر نیز بود. وی تلاش‌های بزرگ و عالمانه‌ای در عرصه وحدت میان مسلمانان شیعه و اهل سنت داشت. کتاب‌های: قصه‌التقریب (داستان تقریب و وحدت)، محاطات من افکار و حباه‌الشیخ محمدتقی القمی (مقاطعی از زندگی و اندیشه‌های علامه‌ای) چهار اثر قلمی وی به زبان عربی و در این زمینه هستند. ایشان همچنین تعدادی از کتاب‌های سید قطب را به زبان فارسی ترجمه کرده است. تحقیق آثار کلمل شیخ محمدالدین اسدآبادی‌ان، تلاش‌های علمی دیگران در محرم است. او مرد بااخلاق و جنبش‌های اسلامی و صاحب فرهنگ و دانش گسترده‌ای بود. مرحوم خسروشاهی به چندین زبان مسلط بود: زبان ترکی به عنوان زبان مادری، زبان فارسی به عنوان زبان رسمی وطنی ایشان، زبان عربی به عنوان زبان پژوهش‌ها و مطالعات اسلامی در حوزه علمیه و زبان انگلیسی و ایتالیایی که به اقتضای فعالیتش در ایتالیا و کشورهای غربی بر آنها تسلط داشت. یوسف ندأ، مسئول سابق بخش روابط بین‌الملل جماعت اخوان المسلمین مصر، در بخش دوم مصاحبه‌اش (روز) در شبکه الجزیره، از مرحوم خسروشاهی تجلیل کرده و درباره ایشان گفته است:ایشان از مخلص‌ترین مردان جنبش اسلامی، نه فقط در میان ایرانی‌ها، بلکه در کل دنیا شمرده می‌شود…! مرحوم خسروشاهی در سال ۲۰۰۶، به مناسبت یکصدمین سالگرد تولد شیخ حسن البنا، به‌یاد گذار جماعت اخوان المسلمین، مقاله‌ای نوشت. عنوان مقاله، میلاد نور بود. ایشان در کتاب فی سبیل‌الوحده و التقریب، فعلی را به تعجید از تلاش‌های اخوان المسلمین، در موضوع تقریب بین مذاهب اسلامی اختصاص داده است. مرحوم خسروشاهی در زمان بیماری عمر تلمسانی (۱۹۰۴ – ۱۹۸۶م)، سومین رهبر یا مرشد نام گروه اخوان المسلمین به ملاقاتش رفت و وفاتش را در روزنامه اطلاعات ایران تسلیت گفت. خسروشاهی اساس بنیابه وزارت بهداشت و خبرگزاری‌های رسمی ایران، در بیمارستان مسیح دانشوری تهران بر اثر ابتلا به بیماری جدید کرونا در ۸۱سالگی درگذشت. روحش آرام…»

مقابله با خطرات تهدیدکننده امت اسلامی و مقابله با هژمونی غرب و به‌ویژه امریکا و حمایت از مساللت اسلامی و به‌خصوص مسئله فلسطین و دفاع از آنها را مرحوم سبهم برجسته‌ای در برگزاری و محتوای علمی این نشست‌ها داشت. وی اندیشمندی بود که دغدغه مشکلات امت را داشت. در همه سخنرانی‌ها و دیدارهای خود بسیار یاد بود و همیشه تبسم بر لب داشت. او تجسم اخلاق اسلامی بود…».

■ **یک امر مرد که بسان کوهی استوار ایستاد!**

سید محمد صادق الحسینی، در زمره تحلیلگران گوناگون وجهت اسلامی و حکومت اسلامی ایران بود. قلمرویی فعالیت او طی دهه‌های گذشته، از تباط با استاد خسروشاهی را برای وی به ارمغان آورد و آن را به مرور زمان توسعه داد. وی گستره تلاش‌های بیدارگرانه آن فرهزانه فقید در جهان اسلام را اینگونه توصیف می‌کند:

«تاریخ با واژه‌هایی از جنس نور ثبت خواهد کرد که در دنیای خیزش مدرن دینی، سیاسی، معرفتی، جهادی و مردمی، آیت‌الله سیدهادی خسروشاهی، یک آیزمرد تشکیلاتی جزووی با ضرورت‌ها و چالش‌های اصلاحگری و تحول خواهی، از جمله ویژگی‌های متمایز ایشان بود. در آن دوره، وجود بسیاری از متغیرهای اجتماعی یا الزامات دینی برای تأسیس حکومت اسلامی، خواهان این اصلاحگری و تحول بودند. بر این اساس، او موفق شد در عین رفاقت و همکاری با بزرگان انقلاب و همراهی همگامی با بنیانگذار انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (رضوان‌الله تعالی علیه) و همچنین مبارزاتی مانند حضرت امام خامنه‌ای (حفظه‌الله تعالی) و مرحوم شیخ علی‌اکبر هاشمی رفسنجانی، ضرورت‌های فعالیت اجتماعی را نیز

در سایان بعد نیز اشاره کرده و آن را مورد تحلیل قرار داده است:

«یاد و خاطره نیکوی زنده‌یاد علامه سیدهادی خسروشاهی، در ذهن من و همه کسانی باقی مانده که او را می‌شناختند و با وی در بیهوده آشوب‌ها و فراز و نشیب‌های سال‌های نخستین انقلاب اسلامی ایران همکاری داشتند، باید اذعان کنم که در مرحله نخست، توافقی ایشان مرا به سوی خویش جلب کرد. من در دهه دوم عمرم بومد که برای نخستین بار با او ملاقات کردم. هنگامی که در لندن، ایشان با من در جمع گروه کوچکی از جوانان پرشور و حماسی، جهت حمایت از انقلاب اسلامی ایران صحبت کرد، من در آغاز فعالیت دانشگاهی خود بومد، این گفت‌وگوها به تأسیس یک مجله هفتگی فرهنگی – سیاسی، با هدف پوشش رویدادهای جهان، از دیدگاه اسلامی و انقلابی منجر شد. این مجله راه خود را برای تبدیل شدن به پلی برای ارتباط با صاهان ندر را نوسندگان، فرهنگتان و جنبش‌های فکری باز کرد. مرحوم

تاریخ

تاریخ ۸۸۴۹۸۴۳۷

جوان